

'Rennen waarheen we niet

Chantal Delsol spreekt op een symposium in Kraków, dat in april gewijd werd aan de priesterfilosoof Józef Tischner, een vriend van de heilige paus Johannes Paulus II.

Chantal Delsol is een van Frankrijks scherpzinnigste denkers. Voortdurend aanwezig in het publieke debat, is zij buiten eigen land nog nauwelijks bekend.

Henk Rijkers

“Politici zijn soms net grote pubers”. Filosofe Chantal Delsol (67) liet vorige week van zich horen met een opiniebijdrage in *Le Figaro*. Aanleiding was het gênante boek dat de afgedankte vriendin van president Hollande, Valérie Trierweiler, over haar voormalige geliefde heeft gepubliceerd. Alle onfrisse details van diens persoonlijke leven krijgen we te horen. Maar wiens leven kent geen beschamende details, die we liever voor onszelf houden? Delsol wijst erop dat het wegdrücken van schaamtegevoelens en het exhibitionisme van publieke figuren betekent: ik heb niets meer te verbergen, ik heb alles laten zien. Maar president Hollande probeert van alle walletjes tegelijk te eten, aldus Delsol: hij ontloopt de verplichtingen van het huwelijk, maar installeert zijn geliefde wel als ‘First Lady’. Hij wil een intens publiek leven leiden, maar ook via een achterdeurtje ‘s avond op de brommer naar zijn maîtresse kunnen ontsnappen. Hij wil socialistische opvattingen verkondigen, maar spreekt privé zijn minachting voor arme mensen uit. Het is het onsamenvangende gedrag, oordeelt Delsol, van een puber die zijn bestaan nog niet op orde heeft gebracht.

Vernederingen

De interventie van Delsol is karakteristiek. Het scandaluze van de affaire interesseert haar niet, zij wil er conclusies aan verbinden voor de samenleving. *Penser juste*, juist denken is een rode lijn in haar werk. Wat maakt het wezen van een mens uit? Zijn publieke optreden? Of is het juist zijn privébestaan, dat deels afgeschermd is en dat ook moet zijn? De vraag stellen is haar beantwoorden. Wat Trierweiler zo woedend maakt, is niet zozeer de vernederende positie van First Lady, maar het feit dat die vernedering afkomstig is van degene die iedereen als een held ziet. Delsol concludeert evengoed dat het officieuze ‘ambt’ van een First Lady in strijd is met de menselijke waardigheid. Het kan beter worden afgeschaft.

Manif pour tous

Chantal Delsol is een van Frankrijk opmerkelijkste denkers, al was het alleen maar omdat ze van haar katholiek zijn geen geheim maakt. Zij is gehuwd met de voormalige minister Charles Millon, met wie ze zes kinderen heeft, van wie één geadopteerd. Ze omschrijft zichzelf als ‘liberaal-conservatief’ en is overtuigd Europees federaliste. Ze is lid van de Académie Française.

Als Franse intellectuele werpt ze zich vol overtuiging in het publieke debat. Zo steunde zij openlijk de *Manif pour tous*, de burgerbeweging tegen het homohuwelijk, en sprak de menigte toe.

Boeddhabeelden

In haar laatste boeken onderzoekt zij wat de gevolgen zijn van de ondergang van de christelijke beschaving in het postmodernisme. Twee millennia lang is het christelijk geloof erin geslaagd het gewone heidense

denken te onderbreken, thans wordt dit laatste weer in zijn rechten hersteld. We keren terug, aldus Delsol, “naar wat overal bestaat,

De permanente verleiding van een volwassene is dat hij ‘af’ is, terwijl de Bijbel leert dat we onvoltooid zijn

voor het Westen en buiten het Westen, en dat om zo te zeggen de oersoep van de mensheid uitmaakt”. Daarmee verdwijnen ook de theologische fundamenteën van het juiste denken. Het onderzoek, de zoektocht naar het universele maakt plaats voor overgeleverde wijsheid. Heiligenbeelden worden vervangen door Boeddhabeelden. De lineaire opvatting van de tijd maakt plaats voor een eeuwige wederkeer. Delsol noemt ook het voorbeeld van de rasverbetering, het doden of te vondeling leggen van ‘ongeslacht’ menselijk leven (bijvoorbeeld meisjes), of het aborteren van ongewenste

willen'

Foto: Adam Walański - www.adamwalański.pl

kinderen. Het christendom maakte daar een einde aan. "Alle samenlevingen passen eugenetica toe, behalve de onze", zegt Delsol. "Maar nu het christendom verdwijnt, zien we eugenetica direct weer opduiken."

Ze constateert een en ander overigens zonder veel klagen: voor het geloof is het helemaal niet zo erg om klein te zijn. Des te minder kunnen we als christenen de wijsneus uithangen, schrijft ze ergens. En des te meer komt het op het waarlijk christelijke in onszelf aan.

Tegenstrijdigheden

Het nieuwe heidendom houdt veelal vast aan vroegere idealen, maar zonder de herkomst er nog van te beseffen. Delsol somt in gesprek met *La Croix* daarvan de tegenstrijdigheden op. "We zijn gehecht aan de vooruitgang en wij bestrijden de lineaire tijd. We houden vast aan de onvervreembare menselijke waardigheid en zetten vraagtekens bij het koningschap van de mens (bijvoorbeeld diens uitzonderlijkheid tegenover de dieren – hr) die alleen deze waardigheid kan veiligstellen. Wij willen het universalisme en we verfoeien het idee van de waarheid zonder welke het niet meer kan bestaan." Aldus gevangen in tegenstrijdigheden die men zich niet bewust maakt "rennen we waarheen we niet willen".

'Arabische Lente'

In haar laatste boek *Les pierres d'angle* ('De hoekstenen') met als ondertitel *À quoi tenons-nous?* (dat 'Waar hechten we aan?' betekent maar ook 'Waar hangen we vanaf?') onderzoekt zij wat de hoekstenen van het westerse denken zijn. Zijn we ons die wel helder bewust? De liberale democratie is de vanzelfsprekende uitkomst

van een politiek evolutieproces, dachten we tot voor kort. Na de val van de Muur in 1989 was het einde van de geschiedenis aangebroken: alle landen zouden op termijn democratieën worden. Een kwart eeuw later, en zeker na de 'Arabische Lente', zien we eerder een beweging in tegenovergestelde richting. "Jammer, maar een feit", zegt Delsol in gesprek met *Magazine politique*.

'Tets hybride-achtigs'

Onze democratische rechtsstaat blijkt heel wat minder vanzelfsprekend dan we dachten. Zo is voor de westerse samenlevingen altijd een zekere scheiding tussen Kerk en staat geweest. Maar dat "is nauw verbonden met een transcendente religie", legt Delsol uit: een religie dus waarvoor de vervulling in het hiernamaals ligt, niet in een heilstaat hier en nu. "Alleen een religie van het woord (en niet een 'religie van het boek') kan ruimte geven aan de politiek. Als uw boek is gedictieerd door God, leg mij dan eens uit hoe u het gaat aanpakken om afstand tot dit boek te creëren?" Omgekeerd moet het woord het boek verklaren, wanneer dit boek geen rechtstreeks goddelijk woord is, maar bemiddeld door mensen, zoals de Bijbel. "Religie en staat zijn onlosmakelijk verbonden in islamitische landen. Als zo'n land probeert de twee te arrangeren, levert dat iets hybride-achtigs op. Men verwestert", aldus Delsol. In het Westen ziet men het omgekeerde gebeuren. Daar is godsdienst bezig zich te laten wegdrucken door de staat. Dat verstoort het evenwicht waarop de westerse beschaving is gebaseerd.

Chocola

De Europese Unie is in dit proces een extra complicatie. "Zoals ze nu is, kan de Europese machine alleen nog maar ontploffen", zegt Delsol. De technocratische structuur probeert een doorgedreven eenheid op te leggen, "zelfs wanneer de volken vasthouden aan hun wortels. De technocratische ideologie die over ons heerst gaat uitermate ver, te ver in zijn liberale en individualistische ontwerp". Een goed Europa kan alleen een federaal Europa zijn, stelt Delsol: "Op dit moment hebben we volkeren die zich moeten onderwerpen aan een strikte omschrijving van chocola. Maar ze kunnen het niet eens worden om oorlog te voeren in Bosnië of om de Oekraïners te gaan helpen. Om een werkelijk Europa te bouwen, zou je precies het omgekeerde moeten hebben. In een federaal Europa zouden de volkeren in onderlinge overeenstemming dit of dat land gaan beschermen, maar zouden ze vrij zijn chocola te omschrijven zoals ze dat zelf opvatten. Wat ik het huidige systeem verwijt, is de uniformering. Zijn ultieme doel is het ridiculiseren van de randen die het niet met het centrum eens zijn."

Hoop

De opiniebijdragen en interviews van Delsol zouden het idee kunnen geven dat zij vooral een maatschappelijk kritisch filosoof is. Dat doet tekort aan haar erudiet-contemplatieve en katholieke inslag. In *Les pierres d'angle* zijn twee lange en weergalozes hoofdstukken gewijd aan de vreugde en de onzichtbare christelijke hoop, die aan de wereld structuur verleent. Het is de hoop die maakt dat mensen kinderen willen krijgen. Maar de hoop is ook de houding van het kind, waartoe het Nieuwe Testament ons oproept. De permanente verleiding van een volwassene is dat hij 'af' is, aldus Delsol, terwijl de Bijbel leert dat we onvoltooid zijn. "De fascinerende verbinding tussen het kind en de transcendentie zit hem in het openstaan voor het mogelijke" en de "permanente verwachting van het nieuwe". Het kind is degene "die nog geen inventaris heeft opgemaakt". Hoe complex en erudiet het denken van Delsol ook is, uiteindelijk wil het steeds naar deze openheid terugkeren. Het stempelt haar tot een waarlijk christelijk denkster. +

Chantal Delsol, *Les pierres d'angle. À quoi tenons-nous?* Éd. Cerf 2014, 260 pp., € 20,-, ISBN 978 2 204 10187 5

Van Geest

Een van onze parochianen vertelde me onlangs dat in de opslagruimte van de tuinderij waar hij een gedeelte van de Tweede Wereldoorlog werkzaam was, twee Joodse families verborgen hadden gezeten. Hij had er een soort dubbele bodem in aangebracht. Dankzij de onoverzichtelijkheid

in deze ruimte konden de leden van deze gezinnen zelfs af en toe 'gewoon' bewegen. Dankzij zijn moed brachten de families het er levend af.

Maar de ruimte stond niet lang leeg. Vlak na de bevrijdingsdag – de families waren nog niet eens vertrokken – meldde zich een groepje jonge Duitse soldaten. Angstig lieten zij hem weten dat het hun onmogelijk was naar huis terug te keren. Zelfs als zij hun uniformen uit zouden trekken, zouden zij tijdens hun overtocht van het westen van Nederland naar de Duitse grens immers te herkennen zijn aan hun accent. Zo gebeurde het dat letterlijk de dag nadat de Joodse families waren vertrokken, er Duitse soldaten in hun geïmproviseerde bedden kwamen te liggen. Uiteindelijk wist mijn medeparochiaan zelfs transport voor hen naar Duitsland te regelen.

Dat hij Joodse families had laten onderduiken leverde hem na de oorlog natuurlijk grote waardeering op. Maar toen hij zich op een verjaardagsfeestje liet ontvallen dat hij Duitse soldaten had geholpen bij hun oversteek, stuitte hij op een muur van onbegrip. Ergens begreep hij het wel, maar op het niveau van zijn hart kon hij de vijandige reacties eigenlijk toch niet goed plaatsen. Hij had toch mensen in nood geholpen? Wat was daar dan mis mee?

"Wie een antwoord heeft gevonden, heeft geen goede vraag gesteld", zegt dichter Rutger Kopland ergens. Dit waren dus goede vragen. Sommigen hielden vol dat hij de soldaten had helpen ontkomen aan een gerechtvaardigde straf. Anderen waren van mening dat hij goed had gehandeld omdat de soldaten ook maar gedaan hadden wat hun was opgedragen. Hij had consequent gekozen voor slachtoffers: tijdens de oorlog belichaamd door Joodse families; na de oorlog door de vluchtende soldaten. En dus kwam de vraag op wat nu precies de voorkeur moet hebben: rechtvaardigheid of barmhartigheid? Die werd weer gevolgd door de vraag of barmhartigheid los van rechtvaardigheid verkregen kon worden, en die weer door de vraag of 'die jonge Duitse jongens' nu eigenlijk zichzelf hadden mogen verwerkelijken op een wijze die ze zelf verkozen hadden. Ook op die vraag was natuurlijk geen eenduidig antwoord te geven. Maar allengs werd wel onderkend dat de handelwijze van mijn medeparochiaan recht deed aan de waardigheid die ieder mens heeft. Hij bleek een profeet van de boodschap die Johannes Paulus II in *Redemptor Hominis* verwoordde toen hij schreef dat de waardigheid van de mens vereist dat hoe dan ook diens leven altijd geëerbiedigd moet worden. Het respect voor deze waardigheid vormt de graadmeter voor "de werkelijke vooruitgang van de mens onder elk bewind, in iedere gemeenschap, in elk systeem of milieu".

Paul van Geest

